

Sibirisk Lärk

Text Bernt Arvidsson 2006 Foto Leif Öster

Sibirisk lärk passar både för de bästa lägena och på mellanmark. Skötselprogram, omloppstider och investeringsnivåer har stora likheter med gran och tall. Skogsägaren har flexibilitet genom att virkesproduktionen kan användas för ett flertal ändamål – framför allt sågade trävaror i hög kvalitet, men också energived.

Sibirisk lärk är ett samlingsbegrepp för flera närbesläktade lärkarter. Närmst oss finns i europeiska Ryssland arten *Larix sukaczewii*. Går man österut och över Uralbergen tar i stället *Larix sibirica* över.

Hybridlärk, *Larix eurolepis*, har i allmänhet en högre volymproduktion än sibirisk lärk, åtminstone på bättre marker i Sydsverige. Den sibiriska lärken har dock några fördelar jämfört med hybridlärk:

- Tätare och därmed rötbeständigare virke, åtminstone på svagare mark.
- Rakare växt.
- Tål höstfrost bättre.

Regler

Sibirisk lärk betraktas som ett "inhemskt trädslag" och ingen anmälan till Skogsstyrelsen krävs därför. FSC accepterar användning av lärk, åtminstone för användning som am-träd efter nedblåst gran, men är mer tveksamt till storskalig plantering och renbestånd.

Miljö

Lärk kan ge många positiva miljöeffekter:

- Variation i ett ofta grandominerat skogslandskap.
- Ljust inslag.
- Mer och rikare fåltskikt.
- Ökar skogens rekreativvärde.

Det öppnare krontaket gör att mer snö når marken. Detta leder till mindre tjäle och att växtligheten på marken kan komma igång tidigare på våren.

Ytterligare information: Tel 0771-355 355. Epost: skog@skogsplantor.se. Hemsida: www.skogsplantor.se

Plantering

Var i landet?

Från pomologiska zonen III och norrut.

I första hand är Sydsvenska Högländet, Mellansverige och bättre lägen i södra Norrland, intressant.

Även i Norrlands inland kan man plantera sibirisk lärk, men då ska man välja anpassade, nordliga härkomster. I sydligaste Sverige har den sibiriska lärken svårt att tävla i produktion med trädslag som hybridlärk och vanlig gran.

Lokalklimat

Skottillväxten avstannar i "normal tid" på hösten och sibirisk lärk är därför inte särskilt känslig för höstfrost. Lärken kan drabbas i ungefär samma utsträckning som gran av vårfrostsador. Undvik därför frostlanta lägen!

Lämplig mark

Medelgoda granmarker – SI G24–G28 eller tallmarker – SI T22–T28, är bäst lämpade.

Marken ska vara väl-dränerad, svackor är inte lämpliga lärkmarker. Bäst är sluttande (rörligt grundvatten) moränmarker. Även nordsluttningar går bra. Lärken har stort vattenbehov och torra lägen är därför olämpliga.

Härkomster

Sydligt material (50°–57°) växer bäst i Sverige. Nordligt drabbas av vårfroster, men växer också dåligt eftersom tillväxten avstannar tidigt på sommaren.

Det finns flera finska fröplantager som är lämpliga för Sverige. Materialet i de finska fröplantagerna kommer från den berömda "Raivolalärken", gamla, planterade bestånd i Karelen.

Ivanov är en bra härkomst från frötäcksbestånd i europeiska Ryssland. Ivanov passar i hela Sverige utom i norra Norrland och på de bästa lägena i Sydsverige.

Plantering

Sibirisk lärk bör planteras på våren. Planteringen bör vara avslutad relativt tidigt på säsongen.

Samma plantantal per hektar som för gran rekommenderas. Markberedning är alltid att föredra.

Skötsel

Röjning

Gräs- och lövslyröjning görs vid behov. Det är viktigt att inte lövet kommer så tidigt att det konkurrerar i lärkkronorna. Sent etablerat löv som bara blir underväxt, kan i stället ha en positiv inverkan.

Gallring

Sibirisk lärk är ett ljuskrävande "pionjärträd", om än inte riktigt så utpräglat som björk och hybridlärk. Man måste tillämpa en tämligen intensiv skötsel med tidiga och täta gallringar för att inte kronorna ska bli för små.

Förstagallringen i ett väletablerat bestånd bör göras vid omkring 15 års ålder i Mellansverige. 4–5 gallringar, med 7–12 års mellanrum bör följa.

Stamkvistning

Sibirisk lärk passar väl för stamkvistning. Lärkvirket får nämligen ful "svartkvist" om grenarna sitter kvar för länge. Oftast räcker det att ta bort torrkvist.

Slutavverkning

I och med den högre produktionen kan omloppstiderna vara något kortare än för gran och tall. I Mellansverige rekommenderas slutavverkning från 55 års beståndsålder. Slutavverkning vid 70 år eller mer väljs om skogsägaren efterstavar grova virkesdimensioner med hög kvalitet.

Blandbestånd

Sibirisk lärk passar mindre bra tillsammans med björk i samma trädhöjd som lärken – björken "piskar". Underväxt av löv, eller ännu hellre av självsådd gran, är däremot positivt och fungerar som kvalitetsdanare.

Produktion

Jämfört med gran och tall har sibirisk lärk i regel tydligt bättre produktionsförmåga.

Överlägsenheten tycks öka med ökande bonitet.

I norra Sverige räknar lärkforskaren Owe Martinsson med 25–40 procent högre tillväxt (på bark) än tall och gran. Räknat under bark är lärken 10–25 procent bättre än gran (lärkens tjockare bark jämfört med granens, reducerar överlägsenheten).

Sibirisk lärk har i några planteringar också producerat bättre än contorta.

Observera att förädlat material av gran, tall och contorta kan vara ytterst konkurrenskraftigt. Trädslagets virkeskvaliteter är dock skiftande och det sibiriska lärkvirkets rötbeständighet är långt överlägsen åtminstone granens och contortans.

Skador

Lärkkräfta

Ingen lärkkräfta har konstaterats i svenska planteringar av sibirisk lärk. Lärkkräfta uppges heller inte utgöra något problem i lärkens hemmaområden, i Ryssland.

Snytbagge

Sibirisk lärk är minst lika utsatt för snytbaggeangrepp som gran- och tallplantor. Plantor på barrträdshyggen i södra och mellersta Sverige måste behandlas med insektsmedel – helst både före plantering samt ombehandlas efter ett år.

Andra skadeinsekter

Vissa år förekommer angrepp av lärkträdsmalen och lärk-skottmalen. Angreppen håller i allmänhet i sig bara en säsong och orsakar endast smärre tillväxttapp.

Vilt

Små bestånd insprängda i en grandominerad, foderfattig miljö blir särskilt utsatta framför allt fejning, men i viss utsträckning också skottbetning.

Där man förväntar sig kraftig betning kan det vara befogat att behandla med viltrepellent på hösten, efter barrfallet. Endast i extremt viltrika marker kan kostnaderna för stängsling försvaras.

Rotröta

Sibirisk lärk är sannolikt inte motståndskraftig mot rotröta. Observera att rotrötans s-form är den dominerande varianten i Mellan- och norra Sverige och skadar i allmänhet endast gran.

Däremot i södra Sverige är rotrötans p-form den vanligaste formen och denna är verkligt aggressiv också mot andra trädslag än gran.

Vid gallring i Sydsverige under perioder då temperaturen är över ca 5 °C bör man stubbehandla med Rotstop.

Stormfasthet

Äldre (>20 meters höjd), välgallrade bestånd är stormfasta – betydligt bättre än hos gran.

I och med att träden är avbarrade under vintern, blir dock stormsäkerheten acceptabel även i yngre bestånd, under en stor del av året.

Vad använder man virket till?

Vedens egenskaper

Veddensiteten i kärnan är oftast högre än hos tall. Jämfört med gran är lärkens kärna betydligt tätare.

Kärnvedsandelen ökar med ökad trädålder och är större än hos gran och tall.

Massaved

En mindre andel lärk får ingå i barrmassaved.

Sågade trävaror

Sågade trävaror av lärk har användning som fasader och andra utomhusdetaljer, paneler och golv. Kärnveden har en markant rödbrun färg.

Det mest intressanta är dock virkets motståndskraft mot röta och därmed som alternativ till tryckimpregnerat virke. Restriktionerna är redan relativt stränga kring kemiskt virkesskydd, bl a om hur omhändertagande av tryckimpregnerat rivningsvirke ska ske. Här kan kärnved av sibirisk lärk bli ett starkt alternativ för diverse utomhustillämpningar. Observera att rötbeständigheten varierar med vedtätheten och troligen är otillräcklig i frodvuxet virke.

Särskilt för snabbvuxet virke är sågverkets rutiner, speciellt kring torkningen, viktiga för att sågade trävaror ska hålla sig formstabila och inte vrida sig.

Stolpar

Klenare dimensioner kan användas till stolpar. Rakhet är givetvis ett krav.

Åkerplantering

Sibirisk lärk växer troligen utmärkt även på tidigare åkermark. Man får räkna med att den höga vedproduktionen gör att virkeskvaliteten blir en del sämre än på svagare skogsmarker.

Läs mer om sibirisk lärk

- Pågående forskningsprogram om sibirisk lärk: www.siblarch.net
- Karlman, Lars and Martinsson, Owe: Siberian larch field trial: Survival and height growth three growing season after planting in Sweden. Ur: Proceedings of the Meeting of Nordic Tree Breeders and Forest Geneticists. Status, Monitoring and Targets for Breeding Programs.
- Martinsson, Owe: Siberian larch in Scandinavia – History and prospects. Jämtland Institute for Rural Development, Bispgården.
- Martinsson, Owe: Yield of *Larix sukaczewii* Dyl. in Northern Sweden. Studia Forestalia Suecica. No. 196. 1995.
- Karlman Lars, Mörling Tommy and Martinsson Owe: Wood density, Annual Ring Width and Latewood Content in Larch and Scots Pine. Eurasian J. For. Res. 8-2. 2005.